

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่า : กรณีศึกษาย่านมะเขือส้ม ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อศึกษาถึงเรื่อง วิธีการและสาเหตุการบุกรุกทำลายป่าบ้านมะเขือส้ม ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการบุกรุกทำลายป่าต่อน้ำ พื้นที่ป่า อากาศและการพังทลายของดิน และการจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่าของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิด จากแนวคิดทฤษฎีและการวิจัยที่เกี่ยวข้องก่อน แล้วจึงนำไปศึกษาในพื้นที่ ผู้ศึกษาทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ในการวิเคราะห์ข้อมูลตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ต้องอาศัยข้อมูลแนวคิดจากชุมชนต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และสามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นเชิงคุณภาพ ซึ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในชุมชนจากการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดและครอบคลุมรอบด้าน จนกระทั่งทำการศึกษาได้ข้อมูลครบตามประเด็นที่ศึกษาวิจัย ดังนั้นในการดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

3.1 แหล่งข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการบรรยาย ผู้ศึกษาได้คัดเลือกชาวบ้านที่ศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง โดยเลือกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้ผู้ศึกษาต้องวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ อย่างรอบด้าน เพื่อวิเคราะห์ถึงศักยภาพของชุมชนให้สอดคล้องกับบริบทของหมู่บ้านห้วยมะเขือส้ม ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาข้อมูล 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งข้อมูลโดยตรง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 การศึกษาโดยการเข้าไปสำรวจ (Survey) ในชุมชนเพื่อศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน โดยการเข้าไปสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านและบริบทชุมชนในภาพรวมของสภาพทั่วไป เพื่อให้ทราบถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม

ประเพณีและความเชื่อของชุมชน รวมถึงการทำงานร่วมกันขององค์กรชาวบ้าน ในการบริหารจัดการ การ ดูแล และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน

1.2 การศึกษาข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์และการสอบถาม จากผู้ให้ข้อมูลหลักในด้านดังต่อไปนี้

- วิธีการและสาเหตุของการบุกรุกป่า ได้แก่ วิธีการบุกรุกทำลายป่า เช่น การ ตัดต้นไม้เพื่อทำไร่เกษตรกรรม การล่าสัตว์ด้วยการเผาป่า การหาของป่าด้วยการใช้ไฟนำ และ การตัดต้นไม้เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและการแปรรูปไม้ส่งขายนายทุน รวมถึงสาเหตุด้านต่างๆ ที่ก่อให้เกิด ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า โดยทำการศึกษาหาสาเหตุด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ทางด้านนโยบาย และสถาบัน

- ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการบุกรุกทำลายป่าต่อน้ำ โดยมุ่งศึกษาถึงผลกระทบจากการเผาป่า ผลกระทบจากการตัดต้นไม้เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและการส่งขายให้กับนายทุน ผลกระทบจากการทำไร่เกษตรกรรมบนพื้นที่สูง

- การจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่า เป็นการจัดการโดยภาครัฐ ผ่านนโยบาย ของรัฐบาล การบริหารจัดการของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้วยการ ส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งด้วยการจัดสร้างแหล่งอาหารตามธรรมชาติ การปลูกป่าไม้ใช้สอย การทำ Check Dam ตามลำห้วย การจัดการที่ดินและการปลูกหญ้าแฝก การเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า และ การจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่าโดยชุมชน ที่มีกรรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรของชุมชนในการดูแล รักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ผ่านกฎเกณฑ์กติกาของชุมชนและควบคุมป้องกัน ไฟป่าร่วมกันระหว่างชุมชนกับภาครัฐ โดยทำการเก็บข้อมูลจากการระดมความคิดจากเวทีหรือการ ประชุมของกลุ่มเป้าหมาย (Focus Group) เพื่อเป็นการแสดงความคิดเห็นต่างๆ เกี่ยวกับวิธีการและ สาเหตุการบุกรุกทำลายป่า ผลกระทบ และวิธีการจัดการ รวมถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมไว้แล้วโดยบุคคล กลุ่มบุคคล และสถาบันต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษา ได้แก่ เอกสาร ตำรา บทความ สิ่งพิมพ์และรายงาน การศึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการบุกรุกทำลายป่า สาเหตุของการบุกรุกทำลายป่า ผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ วิธีการจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่า เป็นต้น รวมถึงแนวคิด ทฤษฎี ต่างๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่ทำการศึกษา นำมาทำความเข้าใจ เพื่อใช้กำหนดกรอบและ ประเด็นสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมถึงนำไปใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ให้เข้าใจในประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ตั้งไว้

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลของชุมชนและหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับ ข้อมูลและเอกสารของเจ้าหน้าที่ภายในพื้นที่ ได้แก่ ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานเล่มสี่หมุ่ (จปฐ) จาก

องค์การบริหารส่วนตำบลหมอกจำแป่ ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานของชุมชน อันทำให้ทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ด้วย

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

เนื่องจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงไม่ให้ความสำคัญของจำนวนครัวเรือนในการสุ่มตัวอย่างมากนัก แต่ใช้บริบทของชุมชนในการเก็บข้อมูลแทน จึงได้ทำการคัดเลือกชาวบ้านในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ แบบเฉพาะเจาะจงเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่สามารถเป็นตัวแทนของชาวบ้านในพื้นที่บ้านห้วยมะเขือส้ม ซึ่งประกอบด้วยบุคคลต่างสถานภาพทางสังคมและบทบาทหน้าที่ ได้ 3 กลุ่มดังนี้

1. เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตร เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน เจ้าหน้าที่สถานีประมงน้ำจืดจังหวัดแม่ฮ่องสอน เจ้าหน้าที่กรมชลประทาน จังหวัดแม่ฮ่องสอน เจ้าหน้าที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 10 คน เพื่อศึกษาเรื่อง

- วิธีการบุกรุกทำลายป่า
- สาเหตุของการบุกรุกทำลายป่า
- ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ
- การจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่า

2. ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ในเรื่องบริบทชุมชนในภาพรวมของสภาพทั่วไป เพื่อศึกษาเรื่อง

- ประวัติของชุมชน
- โครงสร้างพื้นฐานของสังคม
- วิถีชีวิต ระบบเศรษฐกิจในชุมชน
- วิธีการบุกรุกทำลายป่า
- สาเหตุของการบุกรุกทำลายป่า
- การจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่าของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่

1) ผู้อาวุโส และผู้เฒ่าผู้แก่ หรือผู้ที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ เชื่อฟัง และมักจะมาขอคำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัวหรือในชุมชน ตลอดจนชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ จำนวน 27 คน เพื่อศึกษาเรื่อง

- สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน และสภาพแวดล้อมทางทรัพยากรธรรมชาติด้าน ป่าไม้
- ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน
- วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคน ในชุมชน

2) กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน ในเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการ ดูแล และฟื้นฟูป่า จำนวน 10 คน เพื่อศึกษาเรื่อง

- วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคน ในชุมชน
- การทำงานร่วมกันขององค์กรชาวบ้าน
- พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในด้านป่าไม้ของคนในชุมชน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ศึกษา โดยการเข้าไปสัมผัสชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อทำความเข้าใจ พร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรม การจดบันทึก เครื่องมือที่ใช้มี สมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเทป และกล้องถ่ายรูป ซึ่งประเด็นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้ที่สามารถให้ข้อมูล หรือ Key Informants เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. วิธีการสังเกต (Observation) จากการเข้าไปสัมผัสชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อทำความเข้าใจ พร้อมทั้งทำการสังเกตพฤติกรรม การจดบันทึก การถ่ายรูป เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant Observation) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นการหาข้อมูลจริง โดยเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างใกล้ชิด เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของการจัดการ ดูแล และรักษาและฟื้นฟูป่า โดยการเก็บข้อมูลดังนี้

- สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน และสภาพแวดล้อมทางทรัพยากรธรรมชาติด้านป่าไม้
- ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน
- การทำงานร่วมกันขององค์กรชาวบ้าน
- การจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่า การดูแลและฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ในการดำรงชีวิตประจำวันของชุมชน
- พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในด้านป่าไม้ของคนในชุมชน

2. วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ถามและผู้ตอบ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูล เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมาย และในขณะสัมภาษณ์สามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้ตอบ ได้ทั้งทางสีหน้า ท่าทางและคำพูด ผู้ศึกษาได้เลือกใช้ ประเภทการสัมภาษณ์ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or Formal Interview) โดยการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่รับผิดชอบ และคนในชุมชนที่มีส่วนร่วม ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอน เพื่อค้นหาข้อมูลทางวิธีการและสาเหตุการบุกรุกทำลายป่า รวมถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ เพื่อนำเป็นแนวทางสู่การแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ด้วยคำถามแบบเดียวกัน มีลำดับขั้นตอนเรียงเหมือนกัน มีทั้งคำถามที่เฉพาะเจาะจง และคำถามที่ตอบได้ตามโครงสร้าง ของคำถามมีดังนี้

2.1.1 วิธีการบุกรุกทำลายป่า

- การตัดต้นไม้เพื่อทำไร่เกษตรกรรม
- การล่าสัตว์ป่าด้วยการใช้ไฟเผาป่า
- การเผาป่าเพื่อขยายพื้นที่ทำกิน
- การหาของป่า
- การตัดต้นไม้เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและส่งขายนายทุน

2.1.2 สาเหตุของการบุกรุกทำลายป่า

- สาเหตุด้านเศรษฐกิจ
- สาเหตุทางด้านสังคม
- สาเหตุทางด้านนโยบายและสถาบัน

2.1.3 ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

- ผลกระทบจากการจุดไฟเผาป่า
- ผลกระทบจากการตัดต้นไม้เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและการส่งขายนายทุน
- ผลกระทบจากการทำไร่เกษตรกรรมบนพื้นที่สูง

2.1.4 การจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่า

- การจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่าโดยภาครัฐ
- การจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่าโดยชุมชน

2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เป็นการสนทนาในบรรยากาศแบบง่ายๆ ไม่มีพิธีรีตอง ไม่มีลำดับของคำถาม โดยสัมภาษณ์ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้นำไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโส ที่ชาวบ้านในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังและมักจะมาขอคำปรึกษา กลุ่มแม่บ้าน และเยาวชน เป็นภาษาพื้นบ้าน จะได้ทำให้ชาวบ้านสามารถเข้าใจได้ง่าย เพื่อค้นหาข้อมูลทางด้านบริบทชุมชน ในภาพรวมของสภาพทั่วไป วิธีการและสาเหตุการบุกรุกทำลายป่า ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่าของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 การสนทนากลุ่ม หรือการประชุมของกลุ่มเป้าหมาย (Focus Group) ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประธานกลุ่มแม่บ้าน ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน เยาวชน และชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในการจัดการ ดูแล ฟันฟูป่าประมาณ 12 คน ซึ่งลักษณะของการสนทนากลุ่ม เป็นการพูดคุยสนทนาในกลุ่ม เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็น ความรู้สึก การรับรู้ และพฤติกรรมของกลุ่ม โดยผู้ศึกษาจะเปิดประเด็นต่างๆ ที่ต้องการศึกษาให้กลุ่มเป้าหมาย สนทนา โดยได้ใช้พลวัตของกลุ่ม (Group Dynamic) เป็นสิ่งกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็น หรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางและเปิดเผย ขณะที่สนทนากันซึ่งความคิดเห็นของคนๆ หนึ่งในกลุ่มสามารถไปกระตุ้นความคิดเห็นทัศนคติของคนอื่นได้ พร้อมทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในกลุ่ม การเสนอความคิดเห็นต่างๆ ของกลุ่มเกี่ยวกับบริบทในภาพรวมของสภาพทั่วไป วิธีการและสาเหตุการบุกรุกทำลายป่า ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่าของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากนั้นหาข้อสรุปตามประเด็นที่สำคัญจากกรอบแนวคิด โดยทำการจดบันทึก และบันทึกเสียง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง เป็นการให้ข้อมูลที่มีอยู่เดิม (Secondary Data) โดยศึกษาค้นคว้าด้านเอกสารต่างๆ แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ควบคู่กับการเก็บข้อมูลใหม่ (Primary Data) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการตามแนวคำถาม ร่วมกับการสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการเป็นจริงตามสภาพของชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษาจากเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ หนังสือ และรายงานการศึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการศึกษา รวมถึงเอกสารและข้อมูลของพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของสังคม (จปฐ) ของหมู่บ้านที่เป็นข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและเป็นปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 การเข้าไปแนะนำตัวผู้ศึกษากับผู้ใหญ่บ้าน โดยเข้าไปสืบถามจากชาวบ้าน เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยระหว่างผู้ศึกษา และผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงการสำรวจหมู่บ้าน ตลอดจนการจัดทำแผนที่โดยสังเขปของหมู่บ้าน เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลในภาพรวมของชุมชน อีกทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 ได้พูดคุยกับผู้ใหญ่บ้าน พร้อมทั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน ตำรวจรายชื่อผู้สามารถให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แล้วนำมาเลือกโดยการสุ่มแบบเจาะจง โดยการศึกษา

ถึงฐานะในอดีตและปัจจุบัน ความรู้ ความสามารถ ความอาวุโสต่างๆ แล้วนำไปพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เลือก และผู้ศึกษาเป็นผู้สอบถามสนทนา และพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยระหว่างผู้ศึกษากับผู้ให้ข้อมูล โดยขั้นแรกจะเป็นการสนทนาพูดคุยในเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ต่างๆ พร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรม ตลอดจนวิถีการดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านในชุมชน โดยจะใช้ภาษาง่ายๆ เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้าใจ

ขั้นตอนที่ 4 ภายหลังจากการคุ้นเคยกับชาวบ้านต่างๆ ได้ดีแล้ว ได้มีการวางแผนทางการสัมภาษณ์ไว้อย่างคร่าวๆ เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน วิธีการและสาเหตุการบุกรุกทำลายป่า ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่าของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แล้วดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เลือกไว้ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการสังเกต เพื่อตอบคำถามอันเป็นข้อมูลในการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลโดยละเอียด

ขั้นตอนที่ 5 นำข้อมูลที่ได้นมาเขียนบรรยาย เปรียบเทียบกับกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้

ขั้นตอนที่ 6 ระยะเวลาตรวจสอบข้อมูล ผู้ศึกษาได้เข้าไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนเป็นช่วงสุดท้าย เหตุผลในการเก็บเพิ่มเติม เกิดจากข้อมูลแต่ละครั้งผู้ศึกษาได้ทำการตรวจสอบกับประเด็นต่างๆ ที่กำหนดไว้ เมื่อเห็นว่าประเด็นใดยังขาดอยู่ ผู้ศึกษาจึงเก็บข้อมูลเพิ่มเติมโดยเลือกสัมภาษณ์ ชักถามจากผู้รู้ในประเด็นที่ยังขาดหายไป เพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หลังจากนั้นก็นำแนวคิดและทฤษฎีมาเปรียบเทียบกับสอดคล้องหรือแตกต่างจากทฤษฎีเหล่านั้นหรือไม่

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่ได้นำมาตรวจสอบความถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ ดังนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)

โดยการนำข้อมูลจากภาคสนาม และข้อมูลที่ได้จากการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างเวลา สถานที่ บุคคล และเนื้อหาที่แตกต่างกันว่า หากเวลาต่างกันข้อมูลที่ได้อาจต่างกันหรือไม่ ข้อมูลที่ได้ต่างสถานที่กันข้อมูลเหมือนกันหรือไม่ และหากบุคคลเปลี่ยนไปข้อมูลที่ได้อาจเหมือนกันหรือไม่

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological Triangulation)

การตรวจสอบสามเส้าคือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน โดยในการศึกษาจะใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มี

ส่วนร่วม ควบคู่กับการสัมภาษณ์พร้อมทั้งการศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย หากข้อมูลที่ได้มีความแตกต่างกันหรือขัดแย้งกัน ผู้ศึกษาจะเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลอีกครั้ง และหากข้อมูลที่ได้ทำการตรวจสอบแล้วปรากฏว่าเป็นข้อมูลที่เหมือนกัน ทำให้ดูน่าเชื่อถือว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องแล้ว จากนั้นนำผลการศึกษามานำเสนอวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการเขียนรายงานเชิงบรรยาย

3.6 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการที่รวมกิจกรรมหลายๆ อย่าง ที่มุ่งไปสู่การทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาด้วยการตีความ สร้างข้อสรุป การจำแนกชนิด และการเปรียบเทียบลักษณะของข้อมูล การหาความเกี่ยวข้องของปรากฏการณ์ความขัดแย้ง การวิเคราะห์ข้อมูล จึงต้องทำไปพร้อมกับการรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นการตอบคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก การอัดเสียง จะนำมาถอดเพื่อตรวจสอบความถูกต้องในการวิเคราะห์ข้อมูล ควรมีขั้นตอนเพื่อตรวจสอบความถูกต้องดังนี้

1. การแยกแยะข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับบริบททั่วไป วิธีการและสาเหตุการบุกรุกทำลายป่า ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่า
2. การจัดหมวดหมู่ข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการแยกแยะเป็นหมวดหมู่
3. การจัดลำดับความสำคัญ เป็นการนำเอาข้อมูลที่ได้มาเรียงลำดับตามความสำคัญของข้อมูลที่ได้รับ
4. การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล มาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์กับกรอบแนวคิด ทฤษฎี เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์เชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์กันเพื่อทำความเข้าใจกับ ความหลากหลาย ตลอดจนความเหมือนและแตกต่างกันของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ของข้อมูล สำหรับข้อมูลทั้งหมด จะใช้ประโยชน์ในการพรรณนาให้เห็นถึงบริบทชุมชนในภาพรวมของสภาพทั่วไป วิธีการและสาเหตุการบุกรุกทำลายป่า ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การจัดการปัญหาการบุกรุกทำลายป่าของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดระบบข้อมูลโดยแยกแยะ ข้อมูลเป็นหมวดหมู่ และจัดเรียงตามลำดับความสำคัญของข้อมูล